

Zaad en plantsoen
421.1 : 232.31 : 232.41

Enkele consequenties van de stormramp voor onze zaad- en plantsoenvoorziening

R. Koster en L. Oldenkamp
Bosbouwproefstation

De storm van november j.l. heeft vooral in het noorden en oosten van ons land grote schade aan de bossen toegebracht. Terwijl de betrokken beheerders de handen vol hebben aan het opruimen van de gevallen bomen wordt reeds gedacht aan de voorbereidingen voor de herbebossingen. Men dient nu te zorgen voor zaad en plantmateriaal opdat zo vroeg mogelijk met de herbebossing van het omgewaaide areaal kan worden begonnen.

Zonder in dit stadium in details te treden kan een aantal belangrijke overwegingen worden genoemd:

- 1 De ontstane vlakten zullen ten dele van vrij grote omvang zijn, zodat bij de keuze van de soorten vooral daar aan pionierhoutsoorten moet worden gedacht. Dit geldt ook voor aan te leggen loofhoutsingels.
- 2 Gedurende een aantal jaren zal een groter areaal dan gebruikelijk moeten worden beplant. Hiervoor is een extra hoeveelheid zaad nodig. Dit zaad zal van voor zaadproductie geselecteerde opstanden moeten worden betrokken. Een aantal van deze geselecteerde opstanden is door de storm vernield zodat nu van liggende bomen zoveel mogelijk zaad kan worden gewonnen. Men dient beslist geen zaad te winnen van (al dan niet omgewaaide) niet goedgekeurde opstanden. Daarnaast dient het oogsten van kegels aan staande bomen van geselecteerde opstanden te worden geïntensiveerd.

Over de situatie met betrekking tot de voorziening met naaldhoutzaden valt het volgende te zeggen.

Groveden

Een aanzienlijk deel van onze voor zaadwinning goedgekeurde opstanden ligt plat. In de resterende weken van dit jaar en de eerste weken van 1973 zal daarvan zoveel mogelijk zaad worden verzameld. Vooral de grovedennenopstanden in Ommen en Junne, de Noord-Veluwe en ten noorden en zuiden van Apeldoorn kunnen bijdragen in de levering van zaad.

De selectie en goedkeuring van een aantal nieuwe (ten dele nog staande) opstanden van groveden voor zaadwinning is aan de gang.

De kegelbezetting van groveden is met name in Overijssel en op de Noord-Veluwe bevredigend zodat in sommige opstanden behoorlijke zaadoogsten in dit plukseizoen kunnen worden verkregen. Verwacht mag worden dat plm. 150 kg zaad van A-selecties kan worden verzameld.

Voor het noorden van ons land geldt overigens zeer in het bijzonder dat in verband met de gevoeligheid van groveden voor schotaantasting, slechts grote vlakten voor bebossing met deze boomsoort in aanmerking komen.

Op kleine beschutte vlakten is de aantasting namelijk vaak heviger.

Corsicaanse den

Van Corsicaanse den is een redelijke voorraad van goedgekeurde opstanden aanwezig. Gebruik van Corsicaanse den op de slechte groeiplaatsen moet worden ontraden. Vooral op slechte groeiplaatsen bestaat het gevaar dat topsterfte als gevolg van klimatologische factoren ernstige gevolgen heeft.

Pinus contorta

In 1966 zijn door het Bosbouwproefstation opstanden in Ierland geselecteerd, gevolgd door toetsing van zaad van die opstanden in Nederland. De meest belovende daarvan zijn weer geselecteerd; van een drietal van deze geselecteerde herkomsten is zaad in Ierland verkrijgbaar, mits dit snel wordt besteld. Pinus contorta is uitsluitend in de noordelijke helft van ons land te gebruiken, bij voorkeur op vochtige of venige groeiplaatsen.

Fijnspar, douglas, Abies grandis, sitkaspar, Pinus strobus, Japanse lariks

Er is geen of vrijwel geen oogst in eigen land. Alleen import kan in de behoefte voorzien. Al deze boomsoorten komen in aanmerking voor de herbebossingen, hoewel ze elk hun eigen houtteeltkundige problemen hebben.

Bebossingstechniek

Het aanleggen van grovedennenbos door middel van bezaaiing met het waardevolle selectie-A zaad zou een grote verspilling zijn van zaad en geld ten behoeve van een werkwijze die, op zijn best, een matige kans op volledig succes biedt. Voor 1 ha is tenminste 1 kg zaad nodig, terwijl daaruit op een kwekerij 50.000 tweejarige planten te kweken zijn, waarmee tenminste 10 ha bos kan worden aangelegd. Tegen bezaaiing zijn nog andere bezwaren aan te voeren. Opdat bezaaiing een kans van slagen zal hebben, moet namelijk aan de volgende voorwaarden worden voldaan:

- geen verwildering met grassen of loofhout gedurende drie of vijf jaar
- geen laag takresten op het te bezaaien deel van het terrein (pleksgewijs dient men namelijk de bodem te bewerken; zonder dit klembed kan het zaad niet klemen)
- geen wild of muizen
- geen wateroverlast (te verwachten na grote ontbossingen)

Op de meeste terreinen waar stormschade is kan aan deze voorwaarden niet worden voldaan; bovendien komt men bij een geslaagde bezaaiing nog voor extra kosten te staan in verband met dunningen. Mislukt de bezaaiing dan heeft men inmiddels (veelal) een zware bodemverwilderling, die de bebossing dan extra duur maakt.

Op de te bebossen vlakten zal na het ruimen van het omgewaaide hout een grote hoeveelheid takmateriaal blijven liggen, terwijl bovendien in vele gevallen een snelle verwildering met vooral loofhout (*Prunus*) zal optreden.

Persbericht Bosschap

De omvang van de vernieling die de storm van 13 november jl. in de bossen heeft aangericht, is thans in grote trekken bekend. Over een grote oppervlakte is het bos totaal vernield. Het gaat hierbij om circa 1500 ha in Drenthe en het oosten van Friesland en om nog enkele honderden hectaren in Overijssel, Gelderland en Utrecht. Daarnaast is op zeer veel plaatsen en eveneens over grote oppervlakten vooral in de oudere bossen ernstige schade toegebracht. Het totaal aantal bomen dat is omgewaaid bedraagt circa 4,5 miljoen. Het betreft voornamelijk naaldhout. In m³ uitgedrukt gaat het om 750.000 m³ naaldhout. De normale jaarlijkse kap aan naaldhout beloopt 600.000 m³. De schade in het loofhout is beperkt. Tweederde gedeelte van het hout viel op staatsbezittingen, de resterende 250.000 m³ op bezittingen van particulieren, natuurbeschermingsorganisaties, gemeenten e.d.

Toen de omvang bekend was, heeft het Bosschap zich gewend tot de Minister van Landbouw en Visserij en erop gewezen, dat de ramp de bosbouw voor enkele ernstige problemen plaatst, mede gezien de zo belangrijke functie die de bossen in onze samenleving vervullen.

Een vraagstuk van de eerste orde vormt de opruiming van de ontwortelde en afgebroken bomen. Het streven moet erop gericht zijn om de verwijdering daarvan uit de bossen vóór juni van het volgend jaar te hebben voltooid. Dat is niet alleen noodzakelijk om aantasting van het overgebleven bos door schadelijke insecten te voorkomen — aantasting zou een tweede ramp kunnen inhouden — maar ook om de toegankelijkheid ervan te herstellen. Op vele plaatsen liggen de bomen in vele

Dit bemoeilijkt zowel de bestrijding van konijnen als de uitvoering van het plantwerk. Ook bestaat groot gevaar voor insektenaantasting. Deze factoren houden in dat snelle beplanting met groot plantmateriaal de beste kans op succes biedt. In het voorjaar van 1973 zal voor dat doel reeds materiaal moeten worden opgezet, waarvoor nu de geschikte kwekerijen moeten worden uitgezocht. Verder zal de mogelijkheid moeten worden nagegaan om door speciale kweektechnieken (containerplanten bijv.) uit jong materiaal of uit zaad sneller plantsoen van de benodigde afmetingen te produceren. Aan deze punten zal ook door het Bosbouwproefstation op korte termijn aandacht worden geschonken.

Van belang is dat men zich op de kortst mogelijke termijn oriënteert op de totaliteit van de plantsoenbehoefte in de komende drie tot vijf jaar. Indien thans de maatregelen daarvoor worden getroffen (oogsten, zaaien, verplanten) behoeft de plantsoenvoorziening in Nederland niet in gevaar te komen.

lagen boven op elkaar, zodat er letterlijk geen doorkomen aan is, terwijl er op vele bomen zo'n grote spanning staat dat er alleen al hierdoor een groot gevaar aanwezig is.

Voorts staat het al bij voorbaat vast dat de herbebossing waartoe de Boswet verplicht in vele gevallen bijzondere moeilijkheden met zich mee zal brengen.

Zowel de opruiming als de herbebossing zullen aanzienlijke extra kosten vergen. Aangezien voor een schade als deze geen verzekering bestaat, zullen de eigenaren deze last zelf moeten dragen. Door het Bosschap is de speciale aandacht van de Minister gevraagd voor de houtafzetproblematiek. De hoeveelheid stormhout is mede gezien de soortgelijke schade in Noord-Duitsland zo groot, dat maatregelen getroffen moeten worden om ontwrichting van de houtmarkt zoveel mogelijk te voorkomen.

De Minister heeft medegedeeld dat de overheid niet kan treden in vergoeding van geleden schade, doch wel bereid is maatregelen te treffen in het belang van de boshygiëne en de bosinstandhouding. Met name wordt daarbij gedacht aan verstrekking in het kader van bestaande regelingen van bijdragen in de extra opruimings- en herbebossingskosten.

Voorts kan de Minister ermede instemmen dat Staatsbosbeheer zijn stormhout, voorzover het sortimenten betreft die concurrerend zijn met die van particulieren, getemporiseerd zal afzetten, teneinde aldus bij te dragen tot voorkoming van ontwrichting van de houtmarkt.

Het Bosschap is erkentelijk voor deze toezeggingen en vertrouwt op een soepele uitvoering van de te treffen maatregelen. Niettemin zal in de loop van volgend jaar moeten worden gezien of de getroffen maatregelen ook op langere termijn voldoende zijn voor de instandhouding van een gezond bosbestand.